

Uitleg en verkondiging voor de dienst op zondag 2 mei 2010 in de Diaconessenkerk te Arnhem, n.a.v. Joh. 13:34a (samen met Deut. 6:4 en 5 en 1 Corinthe 13)

Gemeente van de Heer,

"Ik geef jullie een nieuw gebod: heb elkaar lief", zegt Jezus kort voor zijn sterven tegen zijn leerlingen.

Is dat niet vreemd ? Liefde als gebod ? Liefde laat zich toch niet dwingen.

Dat is er, spontaan, of het is er niet. Het kan groeien, het kan gewekt worden, het kan beantwoord worden, maar niet verplicht gesteld, niet opgedragen. Want liefde is -voor ons- een gevoel. En een gevoel kun je niet verplichten.

Kijk, wat in de Tien Geboden genoemd wordt, dat zijn dingen die kun je verplichten, die kun je eisen, kun je opleggen. Want dat zijn daden, dat is gedrag. Maar kun je liefde opleggen, gebieden ?

Ik heb eens nagekeken in het Eerste Testament in welke situaties dáár van liefde en liefhebben sprake is. Dat is natuurlijk allereerst de partnerliefde, vooral tussen man en vrouw. De hele relatie omvattende inclusief de seksualiteit. Dat vind je in de aartsvader-verhalen, bij Simson en David en natuurlijk vooral in het Hooglied en de Spreuken, allemaal heel persoonlijk. Pas in Deuteronomium het jongste boek van de Thora, (van kort voor de Babylonische Ballingschap) krijg je dat het woord 'liefhebben' naar analogie van de partnerrelatie ook voor de relatie met God wordt gebruikt. En de eerste lezing van vandaag is daar de bekendste en meest centrale van. (En dan vooral in de traditionele vertaling:) *"Hoor Israël, de Heer is onze God, de Heer is één ! Gij zult de Heer uw God liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw kracht."*¹

Dat is hét kernwoord geworden van het geloof van Israël. Het 'sjema'. ('Sjema' = 'Hoor !') Die tekst staat op het perkament- of papierrolletje dat verborgen zit in het kokertje dat iedere Jood aan de deurpost van zijn huis en van ieder woonvertrek heeft, de 'mezoza'. Dat raakt hij met zijn vingers aan als hij de deur uit gaat en als hij de deur weer in komt. Het zit ook in het doosje aan zijn gebedsriemen die hij samen met de gebedsmantel drie maal per dag omdoet voor zijn gebeden. Het beheerst en bepaalt zijn ingaan en zijn uitgaan: God, de Ene, liefhebben met heel je wil en wezen, met heel je doen en laten. En zo vind je het ook in veel Psalmen uit die tijd.

Pas in Deuteronomium komt dat ingrijpende gebruik van het woord liefde uitvoerig aan de orde. Dat is dus vrij laat in de geschiedenis. Vlak voor de Babylonische Ballingschap. Ja, even eerder ook al. Bij de profeet Hosea, waar de relatie tussen God en zijn volk wordt getekend als een door ontrouw verbroken liefdesrelatie tussen een man en zijn vrouw.

---

¹ Deuteronomium 6 : 4

En de naastenliefde dan ? Want daar gaat het hier over. Daar is Jezus' nieuwe gebod immers een variatie op. De naastenliefde dateert toch ook van aloude tijden ? Dat zou je wel zeggen, als je hoort hoe Jezus dat samen met het gebod uit Deuteronomium om God lief te hebben aangeeft als het meest centrale van het Eerste Testament: *“Aan deze twee geboden hangt de ganse Wet en de Profeten.”*² ('Hangen' is nog wat anders dan 'grondslag' wat de NBV er van maakt.) Maar als je nou vraagt: waar vindt je dat gebod *“Heb uw naaste lief als uzelf”*, dan is dat het zoeken van een speld in een hooiberg. Want het komt maar in één Bijbelhoofdstuk voor: alléén in Leviticus 19, het hoofdstuk over de 'levensheiliging'. Daar staat die uitdrukking twee keer. Eerst ten aanzien van de volksgenoot, waar men een conflict mee heeft. *“Wees niet haatdragend. Als je iemand iets te verwijten hebt, roep hem dan ter verantwoording en laad niet omwille van een ander schuld op je door je te wreken of wrok te blijven koesteren. (maar) Heb je naaste lief als jezelf. Ik ben de Heer.”*³ En verderop in dat hoofdstuk de andere tekst: *“Behandel de vreemdelingen die bij jullie wonen als geboren Israëlieten. Heb hen lief als jezelf, want jullie zijn zelf vreemdelingen geweest in Egypte. Ik ben de Heer, jullie God.”*⁴

Naastenliefde geldt dus daar, waar je niet vanzelf de ander positief tegemoet zou treden, nl. in geval van een grievend conflict of als het om een vreemdeling gaat.

Dat maakt dat het ook maar een heel kleine stap is naar Jezus' uitspraak *“Maar ik zeg jullie: heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen.”*⁵

Alleen in díé gevallen wordt de liefde tot de naaste in een gebód geformuleerd. Omdat het daar niet vanzelf gaat. En dat betekent dus niet dat je een ander gevoel wordt opgelegd, maar wel een andere houding. Het gaat om hoe je de ander behandelt.

“Behandel de ander, zoals je zelf behandeld wilt worden.” Dat daarmee de gevóélens van wrok, vijandschap of vreemdelingenhaat geleidelijk zullen afnemen of zelfs verdwijnen, wordt niet genoemd. Maar het zou wel heel goed kunnen gebeuren ... op den duur. Maar het gaat om naastenliefde als alternatieve houding tegenover de ander, die jij niet graag mag. Juist níét vanuit het gevoel !

En dan zegt Jezus vlak voor zijn sterven tegen zijn leerlingen: *“Ik geef jullie een nieuw gebod: heb elkaar lief”*.

Hoezo nieuw ? Want echt nieuw is het dus niet. Maar vreemd is het wel ! Juist tegen de achtergrond die we net ontdekt hebben.

Wat is het nieuwe dan ?

Dat Jezus zijn leerlingen alleen moet laten.

---

² Mattheüs 22 : 40

³ Leviticus 19 : 17 - 18

⁴ Leviticus 19 : 34

⁵ Mattheüs 5 : 44

En hij kent zijn pappenheimers ...

Dat gaat onherroepelijk problemen geven. De onderlinge rivaliteit was nu al regelmatig te merken. Hadden ze niet onlangs nog een flinke ruzie gehad over wie van hen de eerste, de voornaamste was ? En hadden de broers Jacobus en Johannes nog niet pas (volgens één bron zelfs via hun moeder) van Jezus de toezegging willen ontfutselen, dat zij beiden links en rechts van Jezus' troon zouden mogen zitten in zijn Koninkrijk ?

Woedend waren de anderen geweest !.

“Ik geef jullie een nieuw gebod: heb elkaar lief”.

Dat klinkt niet lief. Dat klinkt onheilspellend.

Jezus is als de moeder die voor een paar dagen naar het ziekenhuis moet en tegen haar schare kinderen zegt: “Zullen jullie geen ruzie maken ?” En zo houdt haar hart vast. Hoe moet dat gaan als ze er niet bij is ?

En in het begin gaat dat ook wel goed, maar niet blijvend ...

“Ik geef jullie een nieuw gebod: heb elkaar lief”.

Jezus maakt zich ongerust.

Omdat zijn gemeente op eigen benen moet gaan staan.

Wat voor rivaliteit, strijd om de voorrang en andere conflicten staan hen niet te wachten ? Wat voor gevoelens van wrok, wat een haatdragendheid of op den duur door onderlinge vervreemding zelfs vreemdelingenhaat zullen daar niet uit voortkomen ! Tot godsdienstoorlogen toe !

Dat was wat Jezus verwachtte.

En dat was wat Paulus zag gebeuren. Vooral in Corinthe.

Paulus had trouwens zelf ook al het een en ander meegemaakt. Dat de Jeruzalemse gemeente hem aanvankelijk niet vertrouwde, nou ja, dat was begrijpelijk, Hij was per slot van rekening een voormalige geloofsvolger.⁶

Maar dat ze aanvankelijk de gedoopte niet-Joden niet als gelijken wilden aanvaarden was een groter probleem geweest. En dat Petrus, die op het Concilie van Jeruzalem nog voor de ruime toelating van niet-Joden had gepleit, later in Antiochië eerst wél met de heiden-christenen aan één tafel zat, maar toen er uit de Jeruzalemse gemeente Joden-christenen op bezoek waren gekomen apart bij hén aan tafel was gaan zitten, dat had Paulus hem toen hoogst kwalijk genomen.⁷

---

⁶ Handelingen 9 : 26

⁷ Galaten 2 : 11 - 14

En toen Paulus na drie jaar hard werken vertrokken was uit de bloeiende, door hemzelf gestichte gemeente in Corinthe, ging het dáár helemaal mis. Grote onenigheid. Allemaal aparte clubjes. Grote rivaliteit. De één vond zichzelf veel vromer en beter en belangrijker dan de ander. Ze wilden elkaar de maat nemen aan elkaars kwaliteiten en geestelijke gaven. Voortdurend gekift.

In zijn eerste brief gaat hij uitvoerig op die conflicten in en probeert hij hun duidelijk te maken, dat ze juist vanwege al die verschillende gaven elkaar nodig hadden en de één niet méér was dan de ander. Maar wat boven al die geweldige gaven uit gaat is ... de liefde. Die zelfde liefde waartoe Jezus zijn leerlingen een nieuw gebod gegeven had.

En dan schrijft Paulus dat magistrale hoofdstuk 13.

Dat gaat dus helemaal níét over de relatie tussen geliefden of echtgenoten en is dus in een huwelijksinzegening eigenlijk niet op zijn plaats. Want 1 Corinthe 13 is niet geschreven voor huwelijksinzegeningen, maar tegen de achtergrond van 1 Corinthe 12, met z'n afgunst en partijschappen en rivaliteit. Want het gaat over de gemeente ! Over het overwinnen van rivaliteit, het voorkomen van scheuringen, het omgaan met verschillen van mening. En dat dan op een manier die bij de gemeente van Christus Jezus hoort.

In het landelijke Samen-op-Weg-proces heeft men enkele decennia geleden deze oorspronkelijke functie van 1 Corinthe 13 herontdekt.

Het is het handboek voor het omgaan met kerkelijke conflicten. Het tilt die op naar het niveau waar je als ruziemakers beschaamd staat, of je nou gelijk had of niet.

"Ik geef jullie een nieuw gebod: heb elkaar lief".

Het is Jezus' laatste wens. Heel indringend. Want hij kent ons.

En Paulus heeft dit gebod uitgewerkt op een manier, dat je d'r niet meer om heen kunt.

En in onze dagen gaat het dus niet alleen over de eigen gemeente. Dat ook ! En niet alleen over de PKN met z'n vele richtingen die elkaar amper verdragen. Maar om de hele oecumene. Al ben je uit elkaar gevallen of uit elkaar gegroeid, je kunt elkaar niet laten vallen, want je hebt elkaar nodig. Juist ook in tijden van crisis. Juist nu het Vaticaan en de Paus en bisschoppen onder heftige kritiek staan wegens het telkens in de doofpot gestopte misbruik, mogen wij onze katholieke medechristenen niet laten vallen.

"Ik geef jullie een nieuw gebod: heb elkaar lief".

Een gebod tot vasthoudende oecumenische gezindheid !! Binnen en buiten onze eigen kerk. Want als het daar niet begint, hoe kunnen we anders ooit toekomen aan vrede en vrijheid tussen landen en volken en werelddelen ...?

Amen.